

Старший викладач, Шеховцова І.А.,
Полонська Є.С.
Національний технічний університет України «КПІ»

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АВТОМОБІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

У статті здійснено аналіз сучасних проблем автомобільної промисловості України та існуючих інноваційних розробок на підприємствах. Авторами досліджена система заходів держави, спрямованих на підтримку цієї галузі та запропоновані нові шляхи для переходу галузі на інноваційну модель розвитку.

In the article an analysis of modern problems in motor industry of Ukraine and existing innovative developments on enterprises is carried out. The authors investigated system of government's measures, directed on support of this industry and offered new ways for the transition of industry on innovative model of development.

Постановка проблеми. Тривалий час стан автомобільної галузі багато в чому визначав стан всієї економіки розвинутих країн. Його роль в економіці надзвичайно велика, майже не існує галузі господарства, де б не застосовувалася продукція автомобілебудування. Особлива роль автомобілебудування полягає в тому, що з ним пов'язаний якісний переворот у техніці та у прискоренні темпів НТР; інтенсифікація економічного розвитку та підвищення продуктивності праці як за рахунок постійного технічного прогресу у самій галузі, так і за рахунок забезпечення всіх галузей господарства найсучаснішими засобами перевезення [3].

Тому, за рахунок саме інноваційного розвитку автомобільної промисловості можна значно підвищити рівень економіки України, що є дуже актуальним зараз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інноваційного розвитку промислових підприємств присвячені праці Б.М. Данілишина [1], А.В. Гриньова [2], проте ефективність розвитку підприємств автомобілебудування в

Україні висвітлено недостатньо. Тому, дослідження ролі цієї галузі в інноваційному розвитку України є актуальною темою для розгляду.

Мета статті. Обґрунтування пріоритетності для промисловості України автомобільної галузі, яка потребує інтенсивного впровадження інноваційних розробок у виробничі процеси, а також забезпечення довгострокової державної підтримки.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в галузі автомобілебудування України працює близько 60 підприємств (разом з організаціями автосервісу). Основними напрямками виробництва є легкові і вантажні автомобілі, автобуси, тролейбуси, мото- і велотехніка, агрегати для автомобілів, причепи і напівпричепи, запасні частини.

До отримання Україною незалежності легкові автомобілі виробляв «Запорізький автомобільний завод» (ЗАЗ; Запоріжжя); спеціалізовані легкові автомобілі (автомобілі підвищеної прохідності) виробляв «Луцький автомобільний завод» (ЛуАЗ; Луцьк); автобуси – «Львівський автобусний завод» (ЛАЗ; Львів); вантажівки – «Кременчуцький автомобільний завод» (КрАЗ; Кременчук). У 1990-х рр., після переходу на ринкові умови, виявилось, що основні моделі автомобільної техніки, які виробляються в Україні, морально застаріли, тому не відповідають вимогам потенційних покупців. Модернізація підприємств, що випускають автомобілі, переорієнтація їх на випуск сучасних моделей автомобілів в 1990-х рр. виявилися менш рентабельними і більш витратними, ніж збірка автомобілів з імпортованих комплектуючих. Пільги для імпортерів агрегатів і машинокомплектів ще більше сприяли зростанню автоскладальної промисловості [4].

У період з 2003 по 2008 р. автомобілебудування має вкрай позитивну динаміку розвитку (див. табл.1). Але у 2009 році під впливом кризи показники випуску продукції значно погіршилися, зокрема виробництво легкових автомобілів в Україні в січні-липні скоротилося на 83,9% порівняно з аналогічним періодом 2008 року - до 43,012 тис штук. За даними УкрАвтоПрому, виробництво автобусів в Україні в січні-липні 2009 р. скоротилося на 92,3% порівняно з аналогічним періодом 2008 року - до 513 штук. Виробництво вантажівок – на 85,9% порівняно з аналогічним періодом 2008 року - до 1226 штук.

Таблиця 1

Виробництво автомобільної продукції за 2003-2008 р., тис.шт.

Продукція	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Автомобілі легкові	98,3	174	192	267	380	402
Автобуси	2,6	2,6	4,7	7,7	9,1	10,2
Автомобілі вантажні	4,7	10,9	14,0	12,1	11,4	11,8

Джерело: Виробництво основних видів промислової продукції за 2003–2008 роки. Сайт державного комітету статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

В Україні забувають, що автомобілебудування є наукомісткою галуззю, і що саме автомобілебудування є потенційно значним замовником науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. Ми маємо орієнтуватися на західні автомобільні компанії, які витрачають на дослідницькі розробки близько 5% від обсягу продаж. Розширення виробництва автомобілів в Україні може дати поштовх до розвитку прикладних дослідно-конструкторських розробок.

Забезпечення конкурентних переваг автомобілебудівного підприємства повинне будуватися не тільки на реагуванні на динамічні, кожного разу якісно нові зміни зовнішнього середовища, але й на попереджуванні їх шляхом зміни власної поведінки. Це може бути здійснено шляхом впровадження у виробництво нових виробів, подальшим технічним і технологічним опрацюванням продукції, яка випускається [1].

Україні сьогодні потрібна модернізація автомобілебудівних заводів, їх технічне переоснащення з використанням сучасних технологій і значне підвищення за рахунок цього якості машин і їх конкурентоспроможності.

Унаслідок падіння ринку, автомобілебудівні підприємства змушені оптимізувати витрати в тому числі і за рахунок скорочення чисельності працюючих, хоча для забезпечення належного попиту на продукцію на внутрішніх і зовнішніх ринках підприємствам необхідно впроваджувати інноваційну модель розвитку, використовуючи новітні технології та інвестуючи значну кількість коштів, які б дозволили модернізувати підприємства та втілити нові технології у життя. Необхідно налагодити виробництво сучасних та економних автомобілів. Спеціалізацію і кооперування виробництва в автомобілебудуванні потрібно орієнтувати на вітчизняні підприємства, створювати замкнуті цикли виробництва у середині країни.

Наразі в Україні спостерігається тенденція недостатнього фінансування інноваційної діяльності, що зводить інноваційну діяльність до вдосконалення

вже існуючих прототипів. До основних чинників, що стримують інноваційну діяльність відносять недолік власних фінансових коштів і високу вартість нововведень.

Виробництво нових конкурентоспроможних моделей автомобілів та автобусів, впровадження ресурсозберігаючих, екологічно чистих інноваційних технологій дасть змогу зменшити матеріалоємність готової продукції на 12-18 відсотків, обсягу енергоспоживання виробництва - на 20 відсотків; виключити застосування у виробництві токсичних матеріалів; перейти на безвідходні технології; підвищити надійність і довговічність продукції; удосконалити сервісну мережу. Підвищення конкурентоспроможності забезпечуватиметься шляхом впровадження новітніх високопродуктивних технологій та обладнання для виробництва автомобільної техніки, комплектувальних виробів, вузлів, агрегатів і запасних частин [5].

Сьогодні на вітчизняних підприємствах автомобільної промисловості існують такі інноваційні розробки, як: на Львівському автомобільному заводі упроваджена ділянка по виготовленню каркасних основ автобусів, оновлені верстати для нарізки труб каркасу, покращена фосфатація труб, розроблені спеціальні пристосування для надійного зварювання, модернізований каркасний кондуктор – основа надійності і довговічності машинобудівних виробів [6]. Проте, дивлячись на світові стандарти машинобудування, цього не достатньо, оскільки інші основні виробничі фонди потребують негайного переоснащення, оновлення та збільшення автоматизованих ліній зборки, як того вимагає сучасний ринок.

В свою чергу, Луцький автомобільний завод (ЛУАЗ), що входить в корпорацію "Богдан", у 2006 році презентував нові виробничі потужності, створені в рамках реалізації автобусної програми. Встановлені потужності, які дозволяють виробляти до 1,5 тис. автобусів і тролейбусів в рік. Інвестиції на впровадження першого етапу автобусної програми перевищили 40 млн. грн.

Кращою ж інноваційною компанією у галузі автомобілебудування за результатами Всеукраїнської рейтингової програми «Гвардія новаторів» 2007 року визнана ЗАТ «Єврокар». Головною складовою успіху компанії є поєднання трьох напрямів діяльності: інноваційність – технологічність – якість. Ставка на інновації — відмінна риса «Єврокару». Характерним є те, що новаторство охоплює практично всі сфери діяльності компанії: виробництво, маркетинг, а також сферу соціальної відповідальності.

Перехід автомобільної галузі України на інноваційну модель розвитку, передусім, залежить від державної підтримки. Сучасна стратегія державної промислової політики України в галузі машинобудування передбачає зростання темпів випуску наукоємної продукції високого технологічного рівня і виробництва нової конкурентоздатної продукції.

Наразі представлений проект державної цільової економічної програми розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів на період до 2015 року. Основними завданнями програми є: освоєння у виробництві нових поколінь моделей автотранспортної техніки і розвиток власного виробництва автомобільних компонентів, які використовуються у виготовленні автотранспортної техніки. З метою виконання поставлених завдань пропонується реалізувати наступні заходи [5]:

- провести модернізацію існуючих та створити нові виробництва з використанням енергозберігаючих та екологічно безпечних сучасних технологій та обладнання;

- освоїти виробництво нових моделей і поколінь конкурентоспроможної продукції, застосувати матеріали та комплектуючі виробів з новими властивостями;

- забезпечити тісну взаємодію науково-технічних організацій і підприємств автомобілебудування з науковими установами України для вирішення проблем створення нових матеріалів і технологій;

- проводити єдину технічну політику, яка має передбачати координацію науково-технічних робіт у створенні виробництва нової продукції, впровадженні новітніх технологій та устаткування.

Для переходу галузі на інноваційну модель розвитку можна запропонувати такі заходи:

- впровадити заходи по залученню вітчизняного наукового інтелекту для створення національних технологій в автомобільній промисловості;

- розробити стратегію державної політики в галузі автомобілебудування, яка би забезпечувала виробництво нових конкурентоспроможних зразків техніки, підвищення якості й ефективності виробництва з орієнтацією на потреби внутрішнього та зовнішніх ринків;

- довести важливість розвитку автомобілебудування із використанням новітніх технологій та відбудови його на засадах технологічної й економічної самодостатності.

Таким чином, сучасна стратегія державної підтримки промислової політики України в автомобільній галузі повинна орієнтуватися на зростання темпів наукомісткої продукції високого технологічного рівня і впровадження високотехнологічних інновацій у розбудову цієї галузі.

Висновки. Основним напрямом розвитку автомобільної промисловості України має бути значне підвищення якості її продукції із використанням наукових і технічних досягнень.

За рахунок інноваційного розвитку автомобілебудування Україна зможе реалізувати конкурентоспроможну продукцію як на національному, так і на світових ринках, що забезпечить вихід України в міжнародне економічне співтовариство. Держава має створити діючу і прибуткову галузь промисловості шляхом її глибокої зміни і модернізації, яка зможе вижити у зростаючій конкуренції та глобалізації.

Список літератури

1. Машинобудування в Україні: тенденції, проблеми, перспективи / Під заг. ред. Б.М. Данілишина. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – 308 с.
2. Гриньов А.В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління. – Харків: ІНЖЕК, 2003 – 308 с.
3. Виклюк М.І. Місце та роль транспортного машинобудування в інноваційному розвитку України // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. – Львів : НЛТУ України. – 2007. – Вип. 17.8. – 336 с.
4. Автомобілебудування України (2007 р.) / Сайт державної підтримки Українського експорту - <http://ukrexport.gov.ua/ukr/prom/ukr/29.html>.
5. Про схвалення Концепції розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів у період до 2015 року - <http://www.gdo.kiev.ua/files/db.php?god=2006&st=2241>.
6. Вільчинська Т. Найбільший автобусний завод країни знижує виробництво / За даними МПП для JeyNews. – <http://www.jeynews.com.ua/articles/d6/511>.